

Nf. 61.

DE MIRACULIS N. T.
MELETEMATA

PRAESIDE
VIRO S. REVERENDO ATQUE DOCTISSIMO
DOMINO
GOTTLOB CHRISTIANO STORR

THEOL. D. ET PROF. PUBL. ORD. STIP. THEOL.
SUPERATTENDENTE
FAUTORE SUO AC PRÆCEPTORE PIE COLENDO

DISPUTATURUS

SCRIPSIT

JONATHAN FRIDERICUS BAHNMAIER

A. A. M.

OBERSTENFELDENSIS.

TUBINGÆ D. SEPT. MDCCXCVII.

TYPIS FUESIANIS.

2 Cor. II. 17.

καταλείποντες τον λογον του Θεου.

JONATHAN FRIDERICUS BANNIER

GENEVE

TUBINGEN

TYPIB. EUBERIANIS

Qui nostro ævo exsistere Theologi complures argumentum illud pro veritate religionis christianæ, quod e miraculis sumi huc usque solebat, aut plane rejiciunt, aut ita conformant, ut non ex rei mirabilitate, sed ex artificio quodam providentiæ veritas religionis christianæ eliciatur, quo rerum hominumque ingenia numen ita præformaverit, ut immenso fraudium piarum numero ita percussi sint hominum rudium animi, ut, saltim per aliquod tempus, doctorem tantas res patrantem pro divino haberent. Sunt denique, qui non ipsam quidem vim argumenti negare videntur, sed abstinendum putant esse ab argumentis, quibus plerique nullam vim inesse perhibeant. Causa pro vario, quod amplectuntur, philosophandi genere, varia esse potest vel dubitationis vel repudiationis. Alii enim sumta immutabili atque inexorabili naturæ lege philosophi, (dogmaticos vocant) fieri aliquid præter naturam, solaque vi divina produci posse negant; alii concedunt fieri posse; quod factum sit intelligi posse, non concedunt. Atque hi vel omnino de veritate historica addubitant vel eas saltim historias quæ Novi Testamenti miracula continent extra omnem dubitationem positas esse negant; vel concessa veritate miraculorum historica criticorum illud philosophema in auxilium vocant: Causas rerum quæ sensuum organa feriant, non esse nisi intra hos spatii & temporis fines quærendas. Sunt denique, qui populari quodam, quod vocant philosophandi genere usi, ea quæ, quia fieri non solent, admirationem movent, nescio cur? aut rejicienda putant aut in medio esse relinquenda, vel si non interrupta testium serie confirmarentur.

Facile fieri potest, ut sonantibus undique vocibus sententiæ cuidam adversis vel ei qui aliam huc usque sententiam secutus erat, nec sine gravibus argumentis se hanc potius quam aliam sententiam secutum esse sibi persuaserat, animus cadere incipiat; fieri eam ipsam ob causam potest ut argumentis suis vel ipse diffidat neque ulterius rem persequi audeat, vel si non satis inte-

gro fit animo, vago disputandi genere verborumve tenebris animi senfa obvolvatur, ut gloriolæ suæ apud utramque partem consulat. Nos vero ita nobis persuasimus, non ex sectatorum numero aut ætatis arbitrio, sed ex argumentorum, philosophicorum, si in rationis, historicorum, si in sensuum ditionem res cadat, gravitate cognosci posse veritatem; & quæ semel ex argumentis quæ satisfaciunt, vera cognoveris, ea esse retinenda, donec adversariis quibusdam placuerit argumentorum potius vi, quam facietis, verborumve cavillationibus, hariolationibus, & humanæ auctoritatis oraculis) vincere, neque bonorum atque ingenuorum adversariorum bonitatem argumentorum loco admittere, quod error in bonos æque ac in malos cadat. Præterea veritati non bene consuli nobis videtur obscuro illo atque ambiguo dicendi genere, quoniam facile fit, ut homines indocti & rudes auditis adversariorum parum humanorum triumphantibus ex orthodoxa fide vocibus, atque ex altera parte iis quorum esset defendere, de rei eventu anxie dubitantibus atque latibula & cavernas pro palæstra quærentibus, ut inquam rudes & indocti homines qui causæ justitiæ ex eventu judicare solent aut exsultent gaudio aut illachrymant de veritatis casu desperent, aut, ut nostra ætate plurimi solent, hæreant incerti, quid de eo, quod multis saltim unicus salutis suæ fons est, judicandum sit.

Hs permoti argumentis, quid de interpretationibus nonnullis rerum earum, quas in historia Christi præter naturam factas esse sacri scriptores memorant, cogitemus, explicare, ausi sumus.

§. I.

1) Abhorret sane ab ingenio seculi nostri oracula ejusmodi audire, nihilo vero minus audiuntur cf. Lib. inscriptum: Versuch die Wundergeschichten des Neuen Testaments aus natürlichen Ursachen zu erklären von J. C. F. Eck, Berlin 1795. e. g. p. 5. ubi iis tantum inter viros doctissimos ævi nostri locus conceditur, qui sententiæ auctoris de consilio miraculorum nomen dedere. Taceo

scriptum novissime editum: das übernatürliche des neuen Test. natürlich erklärt. Frankfurt u. Leipz. 1797. ubi eorum, quæ Theologi Christiani ad defensionem orthodoxæ de miraculis sententiæ, protulere, nihil *domuſeruy* — quamvis titulum tritum illud & sæpissime perverſo usu inquinatum *κατὰ δυνάμειν* — exhibeat. Quod sane excusatione illa (Præf. p. 8. nr. 3) non tollitur.

§. I.

Prima certe quæstio lectori narrationum earum quæ in Novo Testamento huc usque miracula continere putabantur, occurrens, hæc est: quid ipsi de se & de miraculis suis Christus ejusque Apostoli cogitaverint? Quæ vario modo solvi solet. Sunt enim qui ipsum miraculorum auctorem credidisse, quod miracula quæ fecerit, veri nominis miracula, i. e. cooperantis cum Dōctore Numinis indicia sint, negent; sunt, qui perhibeant, ipsum quidem Christum & Apostolos miraculis, quæ satis audacter expectaverint, vim illam tribuisse, sed errasse, ævi universi miraculis suis aliorumque fidem habentis errore inductos; sunt, qui Christum bene scientem, quibus Naturæ legibus factum sit id, quod pro miraculo vendebatur, propterea hominis vires humanam naturam excedentes habentis speciem præ se tulisse, aut certe concessisse putent, ut talis haberetur, quod viderit non posse se aliter homines ad audiendam suam doctrinam cogere neque aliter auctoritatem, ad evehendam rem christianam quam maxime necessariam, sibi conciliare; sperasse autem, fore, ut succrescente intellectu generis humani atque evanescente miraculorum cupiditate dominans doctrina nullo externorum argumentorum auxilio egens internis argumentis satis firmis niteretur 3). Sunt denique qui Christum & Apostolos pro erroneis magno præditis ingenio habeant, qui de ingenio & vi miraculorum quid sentiant, ipsi plane ignoraverint.

§. 2.

2) Quæstio hæc, hoc loco sic intelligenda est: quæ in iis scriptis, quibus hæc narrationes continentur, opinio de miraculis suis Christo adscribatur? quod solis hermenevticæ legibus, non hypothesebus, elicitur. Alia est quæstio, an fides habenda sit his testimoniis, quæ alio loco nobis posita est, quoniam absurdum est, prius, ut sæpe fit hariolari quid cogitare potuerint, & tum demum

mixtam ex his hariolationibus opinionem scriptis infundere. In omni historia primum id, quærendum est: quid sensus doceant? quid scriptum sit?

3) Videri possit, confundi hoc loco prima quæstio cum ea, quam secundo loco posuimus, sed rem ipsam consideranti mihi confusio hæc in ipsa hujus opinionis natura posita esse videtur.

§. 2.

Soluta quæstione hac, alia occurrit, quæ simul quomodo de integritate Christi judicandum sit, luculentius aperit, illa scilicet: quid miraculis suis Christus & Apostoli sibi voluerint? 4) cur miracula fecerint? facile videmus etiam hanc quæstionem vario modo solvi posse *pro varia antecedentis quæstionis solutione*. Qui enim miracula Christi ab ipso auctore pro factis habita esse credit, quæ Dei omnipotentia patrata sint præter naturam; in iisdem narrationibus inveniet, cur credat Jesum ea facta propterea a numine sibi concedi putasse, ut iis declararetur, doctrinæ suæ, eam ipsam ob causam, quod Deus mirifico modo consensum suum cum doctore ostenderit, fidem esse habendam. Alii contra qui negant, aut in dubio certe relinquunt quod miracula illa præter naturam evenerint, sententiæ contrariæ magis faventes propterea miraculorum usum esse Christum potius sibi persuadebunt, ut populum ad audiendum se verba facientem cogeret, ut quæ ex Messia postulare solebant populares, præstaret, atque ut animum omnibus amicis hominibus miraculorum salubritate ostenderet; idem fere statuent isti, si modo opus esse credant, ut aliquid de hac re statuatur, qui Christum miraculorum suorum naturam ignorasse opinantur.

§. 3.

Quæritur porro: an eæ narrationes, de quibus sermo est, ita sint comparatæ, an id, quod vidisse, audivisse, contrectasse se narrant scriptores, sit ejusmodi, ut nonnisi vocata in auxilium virtute divina consilio quodam adhibita explicari possint? Respondent alii: nihil plane narrari quod a legibus naturæ abhorreat; alii: multa quidem, sed non omnia quæ huc usque pro miraculis habita sint, esse ejusmodi, sed multa lectorum cupiditate corrupta; alii: omnia miraculis scateri.

§. 4.

4) Etiam hæc quæstio mere exegetica esse debet, nisi forte concedere quis velit consilia hominum certo intelligi debere non ex dictis & factis, sed ex cogitationibus nostris de iis, quæ nos ipsi pro unice bo-

nis & rationi consentaneis habemus consiliis. Quod nemo certe concedet, qui cogitaverit, fieri posse & sæpe fieri, ut homines de maximis rebus dissentiant.

§. 4.

Quas interea commemoravimus quæstiones, eæ hermenevtices & exegeteos limites non excedunt. Sed postquam ea, quæ in libris continentur, pura ab omnibus sive opinionum nostrarum, sive iis additamentis, quæ removere critices est 5) ex ipsò fonte hausimus, accedit *ars historica* quærens, quid demum de eo quod in narrationibus illis historicum est i. e. quod sensibus observari potuit, pro vero sit habendum? Et si ab eorum fictionibus discesseris, qui omnia, quæ in originibus christianis præter naturam facta narrantur, pro allegoriis venditabant; ægrotos vocari homines perditos, mortuos pravitate morum infelices, & miraculosa Christi auxilia nihil esse nisi miram doctrinæ suæ & dignitatis ad corrigendos hominum animos efficaciam; si, inquam, ab horum fictionibus discesseris, tribus omnino modis de historica miraculorum veritate statui potest. Aut enim universa de Christo fabula pro vili hominis impostoris figmento judicatur 6), qui ad introducendam in genus humanum salutarem aliquatenus doctrinam hac potissimum via uti voluerit, ut doctrinam istam personam hominis cujusdam induens doceret quem divina ornatum a se auctoritate, ævi superstitiosi oculis objiceret; aut omnia quæ de Christi rebus in libris N. T. leguntur ea fidei integritate tradita creduntur, ut nihil insit fictum, nihil fabulosum, nihil, neque mala fide

5) Hoc etiam non negligendum, ut ne operam perdamus verbis, quæ non sunt genuina. Quod si cogitasset auctor libri: *Medizinisch hermenevtische Untersuchung der in der Bibel vorkommenden Krankengeschichten* &c. non in interpretandis verbis Joh. V. v. 3—6. *ἔγνω — νοη-
ματι* laborasset, quoniam non Johannis verba sunt, sed glossatoris, intelligere cupientis causam cur mota aqua sanatio fieri possit. cf. GRIESBACH Ed. N. T. Hda 1796. ad h. l. in plurimis enim codicibus non existant, in cæteris varie posita leguntur,

6) ita e. g. Italus ille, cujus epistolam Clericus in libro: *Bibliothèque ancienne & moderne* T. 3. p. 440—457. refutat, sæculo demum quinto Apostolorum & Patrum scripta ab impostoribus quibusdam ficta esse somniat, Paulo liberalius judicat Angelus Chubb, qui in operibus suis, quæ post obitum auctoris edita sunt, perhibet, ita corrupta esse fraude ecclesiæ Romanæ scripta Apostolorum ut, quid genuinum sit, erui non possit. cf. LELAND *Abriss der vornehmsten Deiftischen Schriften germ. vers.* a H. G. SCHMID, Hanov, 1755. p. 454. f.

fide, neque ævi de natura ignorantis injuria, bona fide quidem perperam narratum.

Tertium genus est eorum, qui mediam quandam ingressi viam, de originibus christianis id statuunt, quod Livius alique de Romanis aliorumve populorum originibus judicarunt: (Livii hist. præf. p. 1. Ed. Ernest.) „quæ de incunabulis populorum „poëticis magis decora fabulis, quam incorruptis rerum gestarum monumentis, tradantur ea nec affirmare nec refellere in „animo esse. Dari hanc veniam antiquitati, ut miscendo humana divinis, primordia urbium augustiora faciat.” Ita etiam de iis quæ in historia Christi „quæ humana sunt,” neque præter naturam evenisse narratur, non dubitant; vixisse aliquando Judæum quendam Jesum, hominem sapientem purioris cujusdam doctrinæ inter suos præconem, vixisse discipulos ab eo edoctos, doctrinæ præceptoris, quantum illam pro ingenii vel acumine vel tenuitate capere potuerint, vitæque præceptoris utcunque eam observare licebat scriptores, laudatores; sed quæ præter naturam a vivente & mortuo doctrinæ autore sive propter eum facta narrarent, ea ita esse comparata, ut humani quid passi esse historiæ christianæ scriptores putandi sint; licere saltem judicium de veritate harum narrationum historica suspendere.

Relicto priori isto de historia primæva christianorum cogitandi modo, tanquam insulso rationis parum castigatæ & de victoria ex iis, qui pro regionibus ultra insulam hancce sensuum limitibus circumscriptam, jacentibus, tanquam pro patria sua pugnant; reportanda desperantis artificio, quo luxuriantis phantasiæ imaginibus loca ista munire audet, quæ non nisi argumentorum acie defendi possunt; relicto, inquam priori isto de Christi historia cogitandi modo, nostri ævi homines reliquas istas, quas commemoravimus omnino suas fecere vias. Humanum autem illud, quod passi sint scriptores historiæ Christi, alii in voluntate, quæ miraculosa in rem suam narrare quam vera mauerit, ad fidem scil. inter populares sibi conciliandam; alii in ratione scriptorum miraculorum historias avidè satis arripiente quæ-

quæſiverunt; alii in utroque. Mirum ſane videri debet, ad etiam quosdam optari: fieri poſſe ut in iſtis narrationibus ſint quædam quartum miraculum non ſolum noſtris temporibus ſed etiam eo ipſo tempore, quo patrata eſſent nemo tollere potuerit, ne iſ quidem qui miracula fecerit; nihilo vero minus, quod omnino miracula dari negant, etiam hæc facta eſſe, negare cogantur.

§. 5.
Sed quæritur nunc: quid, ſuntis ex his interpretationibus & de veritate hiſtorica judiciis, quæ maxime placent, pro religionis chriſtianæ veritate inde colligi poſſit, atque hæc illa eſt quæſtio, quæ mere philoſophica eſt.

Cel. KANTII de Schola Theologi plerique philoſophema illud reſponſis ſuis præmittunt: etiam tum, ſi probare poſſemus, explicari omnino non poſſe facta illa ex iis, quas natura ſequi ſolet, legibus, nihil tamen pro divinitate inde colligi poſſe. Scilicet rationis noſtræ illam particulam, quæ omnium, in ſenſu cadentium cauſas quæreret nos cogit, ipſas illas cauſas non niſi in hac temporis & ſpatii limitibus circumſcripta rerum natura quæreret; nec licere niſi ad quærendam *uniuerverſe* rerum naturæ cauſam, ultra hos fines excedere, quia nullam aliam niſi hanc *omnium* cauſam ultra fines ſenſuum perſequi finis bonorum a ratione præſcripti neceſſitas exigat. 7) Quodſi igitur re vera exiſtant, quæ nos ex legibus naturæ non poſſimus explicare, de iis aut *ἐπιχειρῶν* præcipiunt, aut iudicare: ea, quamvis explicare nos non poſſimus, tamen præter naturam neceſſario facta eſſe non debere.

Quodcunque ſtatuas, pro religionis chriſtianæ veritate nihil inde colligi poſſe, ſi aut dubium ſit, aut plane falſum, quod ipſe

7) v. Neues Theol. Journal, von Ammon Hænlein und Paulus 1797. 3 St. p. 284. ſs. 5 St. p. 463. ſs. conf. ea, quæ Ven. Auct. animadverſionum Diſt. Storriæ in doctrinam Kantii de religione philoſophicam ad-

junctarum, contra hanc opinionem monuit. p. 200. ſs. 227. ſs. Additis iis, quæ in Lib. Magazin für chriſtl. Dogm. und Moral, herausgegeben von D. J. F. FLATT. I Stück 1796. nro. II. de hac re differuntur.

ipse Deus in re christiana operantem se ostenderit. Addere possunt, etiam tum, si probari possit, quod probari nequeat: præter naturam esse aliquid a Deo patratum; valde incertum videri, utrum ad introducendam religionem christianam id in rerum natura factum sit, an propter alias causas, quas ratio humana consiliorum divinorum plane nescia invenire non possit.

Concedunt tamen, ut nihil eorum, quæ in mundo fiunt, sine numine fiat; ita etiam de miraculis Christi idem esse statuendum. Neque etiam causam subesse, cur non credamus, miracula ista, quæ fecerit Jesus, eo consilio a Deo concessa fuisse: ut multis beneficeret, ut homines mirabilitate harum rerum ad audiendam doctrinam cogeret, quæ melior certe fuerit ea superstitione eaque philosophia, quæ antea floruisse; ut denique benefactis illis bonam de moribus suis opinionem insinuaret, exemploque suo morum præcepta, & prudentiores saltem rerum naturalium perfectiorem scientiam doceret.

Ita plurimi criticæ philosophiæ amici. Aliter judicant ii, qui a Kantianis dogmatici audiunt. Plerique enim ex his non admittunt *ἐπιχειρῶν* illud, sed, quod structa semel machina mundi nihil opus sit, ut Deus sapientissimus universi auctor aliquid quasi peccatum relarciat, & quoniam hanc ipsam ob causam confunderentur leges naturæ, si aliquid præter naturam fieret; propterea nihil, ajunt, argumenti inesse miraculis, unde colligi possit, Deum doctrinam illam docere voluisse, quia omnino veri nominis miracula fieri non possint. Si igitur aliquid præter naturam factum videretur, hominum id aut astutiæ aut piæ fraudi (sapientiam vocant) esse tribuendum, & cernentium audientiumque stultitiæ. Propterea aut universam Christi doctrinam ut impostoris figmentum rejiciunt, aut quæ in ea religionis naturalis capita reperiuntur, retinent neglectis iis, quæ aut plane non, aut non nisi miraculis confirmari possunt, personæ Christi magis minusve parentes.

§. 6.

Historica hac variorum de miraculis Christi & Apostolorum cogitandi modorum recensione præmissa, liceat nobis cogitata
quæ-

quædam qualiacunque in medium producere, quæ nobis scriptum quoddam hujus argumenti, legentibus in mentem venire; cui titulus præfigitur: Versuch die Wundergeschichten des N. T. aus natürlichen Ursachen zu erklären von J. C. F. Eck. Berlin 1795. Periculum facit Cel. Auctor, an salva religionis christianæ auctoritate, & salva Christi & Apostolorum fide miracula N. T. ex consuetis naturæ legibus ita possint explicari, ut nihil restet, quod ab iis abhorreat. De hoc igitur libro pauca nobis erunt dicenda, respectu tamen habito ad ordinem quæstionum illarum, quas initio harum paginarum definire conabamur.

§. 7.

Quod exegeticæ sunt primæ illæ quæstiones, (§. 1. 2. 3.) interpretatio autem omnino exhiberi non potest, nisi prius regulas quasdam, ex rei natura fluentes, inveneris quibus omnis, quæ justa sit, interpretatio accommodata esse debet; primum de hermenevtica auctoris arte pauca erunt dicenda. Primum quidem, quid sit interpretari? parum luculenter docet Cel. Auctor, &, nisi omnia nos fallant, cum interpretatione ex *verbis* haud raro confunditur interpretatio ex *rebus*. Prior illa: *quid dicere voluerit* auctor libri? hæc; *quale sit* id, quod dixerit? quærit. Facile est intellectu, secundum illud interpretationis (perperam sic dictum) genus adhiberi non posse, nisi præcefferit interpretatio ex verbis; quoniam de eo, quod ignotum est, judicare non possumus. Quod autem sæpius in hoc errore verteretur Cel. Auctor, ipse fatebitur, si ea, quæ sequuntur, comparare & componere periculum fecerit. Verissimum est omnino, quod ait: si quis scripturæ sacræ veritates (p. 21. seq. Schriftwarheiten p. 22. Bibelwarheiten — die eigentliche reine von allem Zusatz abgefonderte Wahrheit — den richtigen Sinn des Texts, quæ omnia opponuntur opinionibus humanis) ac nihil aliud in scriptis sacris invenire velit, quam quid scribentes cogitaverint, dixerint? 8)

caven-

8) cf. p. 26. es muß geprüft werden — ob sie jetzt so reden, So einander verstehen konten — &c. wenn man anders hinter die Wahrheit kommt.
B 2

cavendum esse ab omni cupiditate, nec antea ex philosophemate quodam decernendum, quid inveniri velimus; 9) & quoniam divinæ originis esse libellum quendam docere non possumus, nisi antea, quid contineat, quali tempore, qua auctoritate promulgatus sit, intellexerimus, facile patet etiam illud: inspirationem cogitationem ad interpretationem ipsam nihil facere posse. 10) Concedimus porro, cogitationem illam, quod legatus divinus non nisi miraculis confirmari possit, non impellere nos debere, ut miraculorum mentionem invenire cupiamus ubi nulla est (confr. l. c. p. 14.); neque etiam illud negare animus est: omnia narrationis verba & contextum omnem improba industria observari debere, ut nihil nos fugiat, quo ad intelligendam scriptoris mentem uti possimus. Miramur vero, qui fieri potuerit, ut idem auctor aliud quoddam hermenevtices principium sumere videatur, quod non ad interpretationem ex verbis, sed ad eam, quæ sit ex rebus, ducit, — qui fieri potuerit, ut eum modo putet esse verum *verborum* sensum posse, qui narrationem exhibeat nullis præter naturam factis inquinatam, aut eundem saltem verisimillimum esse; quia nempe verisimilius sit, fieri aliquid ex legibus naturæ, quam præter has leges 11) (p. 30.). In interpretando nihil certe refert, quam verum sit aut falsum, quod dixit autor, quoniam *quid* dixerit? quærimus primum, non, *quale*? (p. 21. 22. l. c.) Et, si quid dixerit quod absurdum

no-

kommen, keinen fremden Sinn hinein-
tragen, und nichts anders darinn fin-
den will, als was wirklich darinnen ist.

9) p. 21. Man hüte sich vor allen
Dingen an das System zu denken,
seze sich nicht mit der Meynung
hin, als ob nur dasjenige Schrift-
wahrheit seyn könnte, was sich mit
den gangbaren Lehrbegriffen ver-
trägt. Monemus, de novis syste-
matibus idem valere, quod de iis,
quæ antiquitas ex hominum memo-
ria delevit.

10) p. 22. Denke bei deinem Vor-
haben auch nicht an Göttlichkeit
und Inspiration der Schrift.

11) Simili errore Woolston Ang-
lus in Lib. Six Discourses on the
miracles of Jesus 1727. 28. 29. ex
eo, quod absurda continerent narra-
tiones istæ, si ex verbis interprete-
ris, colligit, allegorice eas esse in-
terpretandas. Licet haud verisimile
sit, virum haud sane ineptum locu-
tum esse, quæ senserit.

nobis & falsam videtur; non sequitur, justum esse, ut sumta quadam verborum significatione, quæ narrationem exhibet rationi quidem magis consentaneam, sed ab ingenio ævi ipsiusque scriptoris, vel etiam a contextu abhorrentem, absurdæ narrationi quasi subveniamus; id potius justum esse putandum est, ut, prout invenerimus arte exegetica textum, homines de quibus fermo est aut pro divinis, si ratio postulat, aut pro impostoribus aut pro stultis habeamus; eum sensum verborum præferentes, quem præcedente linguæ usu contextus, & consilium scriptorum exigit.

At vero in univèrsum (cf. §. 1.) dici potest, quod et Cels. Auctor concedit, (p. 292.) Jesum ipsum miraculis (sive vera sint sive falsa) id efficere voluisse, ut populares sui & cœvi facta illa pro miraculis veri nominis haberent, atque ex iis colligerent, quod inde colligi solebat tum temporis. Doceri porro potest: scriptores N. T. ea, quæ miracula nos vocamus, eo consilio narrasse, ut Jesum tanquam prophetam popularibus suis ostenderent (l. c. p. 328-32.) Quodsi vero hoc voluerint, ab hoc certe consilio valde abhorret, ut vocabula, quæ duplicem sensum admittunt, ita intelligi voluerint, ut nihil narraretur, nisi historia quædam, quæ prudentioribus lectoribus primò aspectu talis videri poterat, quales quotidiana exhibet consuetudo. Hæc vero observatio facile etiam confirmatur, si exegetes auctoris consideres.

§. 8.

Haud enim raro sumto illo, quod supra memoravimus (§. 7.) interpretationis principio, is verbo um sensus verus judicatur, contra omnem textus analogiam & linguæ usum, qui narrationem auctoris rationi maxime consentaneam exhibet.

Nullò scil. linguæ usu probari potest, Joh. IX, 1. τυφλὸν ἐκ γενετῆς, v. 2. 20. 32. τυφλὸν γενῆσθαι significare posse, hominem cœcum non a pueris. Nihilò vero minus (l. c. p. 28. 29. coll. p. 204.) sumit, hæc verba nihil aliud significare, nisi hominem oculorum quadam imbecillitate, quæ facile sanari poterat,

rat ¹²⁾, ex longo tempore captum; atque argumenta, quibus utitur, non ex linguæ usu, sed ex rei absurditate sunt desumpta, quæ narraretur, si ex usu linguæ (cf. §. 7.) interpretaremur. Quid vero? si quis, adhibito eodem interpretandi modo, fumeret, fieri non posse, ut miracula fiant ad confirmandum aliquem doctorem insanas res docentem; atque inde colligere vellet: ergo e. g. ea, quæ Philostratus atque ex eo Flavius Vopiscus in Aureliano & Xiphilinus de mortuis narrant & ægrotis, quos Thyanenſis Apollonius ex mortuis fuscitaverit & sanaverit, ita esse intelligenda, ut scriptores non vere mortuos, sed mortuorum similes intelligi voluerint. Ex aliis certe argumentis sequitur (*historicis* nempe) fabulam narrari, non historiam; sed hoc certe argumento esse non potest, quod & scriptor, miraculorum sane cupidus, idemque verbis usus, quæ non mortui similem, sed mortuum significant, ita intelligi voluerit, ut intelligi non poterat ab iis, qui audiebant.

§. 9.

His exemplis annumeramus etiam locum Act. XX, 9. quem Cel. Auctor l. c. p. 239. interpretatur. Primum enim in versione sumitur, quod probari posse negamus, vocem νεκρος usurpari posse de homine, mortuo simili, qui tamen non mortuus fuerit. Neque nos impediunt exempla illa, quæ venerand. SCHLEUSNERUS in Lexico N. T. sub voce νεκρος ad vindicandam hanc significationem attulit. Ex parte enim particulam ὡσει sibi appositam habent; hic vero absolute ponitur νεκρος ἠρθῆν. Locum vero unicum Luc. XXV, 24. 32. ita etiam interpretari possumus: „qui erat perditus & infelix, respicit & felicitior est factus.“ Bene etiam consentit parallelismus v. 24. 32. ἀπολώλως καὶ ἐυρέθη. Vox enim ἀπολώλως si de hominibus usurpatur, haud raro significat homines qualicumque modo infelices & perditos, e. g. Matth. XVIII, 11. ubi opponitur vox σωσαι, ut nostro loco ἐυρίσκειν.

¹²⁾ Idem a WOOLSTONÓ lib. cit. propositum est. cf. LELAND l. c. T. I, 176.

κεν. 13) Concludimus inde: probatum nondum esse, quod vox νεκρός absolute posita usurpari possit de physico torpore, morti simillimo.

Quodsi vero etiam hoc probari posset, dubium esset, utra earum significationum adhiberi debeat. Nulla enim est causa, cur dubitemus, Lucam, qui tot Christi & Apostolorum miracula narraverit, etiam hoc pro miraculo habuisse. Neque etiam hoc scimus: annon hoc potissimum tempore & loco discedens Epheso Paulus confirmare miraculo aut miraculi specie voluerit Ephesios.

Ut vero aliquis sine damno vitæ ἐκ τριτεύουσιν decidere in terram possit, (p. 240. l. c.) fieri posse non negamus; sed hac re certe non evincitur: Lucam hoc loco id factum narrare. Neque etiam verba Pauli v. 10. ἡ ψυχή αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστὶ, repugnant; bene enim patrato miraculo dicere illud poterat. cfr. v. 10. (ἐπέπεσεν αὐτῷ καὶ συμπεριλαβὼν εἶπε.) Sapiientis igitur esset, ἐπεχειν, nisi argumenta pro vera adolescentis morte pugnarent.

Primum enim sedens in fenestra & dormiens Juvenis (v. 9.) non potuit non ita decidere, ut tergum & occiput decidentis strata lapidea ferirent, quod cum ita sit, multo sane verisimilius est, mortuum esse ex lapsu, quam vivum eumque incolumem (v. 11.) ex terra surrexisse. Afferit quidem Cel. Autor exempla hominum, qui ex casu simili incolumes mansere; sed non satis est, narraffe, quod deciderint, sed quomodo deciderint, addere opus est, si eos cum hoc nostro juvene comparare velimus. Ceterum multo facilius explicari potest, cur narraverit Lucas hanc historiam, (cfr. 240.) si rem pro miraculo habebat, quam, si non habebat. Fieri quidem poterat, ut Pauli humanitatem hac nar-

13) Respondet igitur pater: Licet semper parueris præceptis meis, & bonum te præstiteris, nihil tamen obstat, quo minus de mea in fratrem liberalitate gaudeas. Licet enim haud ita bonus, & de eo tanquam de mortuo desperandum fue-

rit, (νεκρός) præter omnem spem nunc respicit. Ita etiam interpretatus esse videtur locum Vener. SCHLEUSNERUS. Lex. p. 142. r B. sub voce ἀναζωω adhibet enim Theophylacti interpretationem: ἀπο ἀμφοτέρων ἐκπαρῆθη, ἐκ νεκρώσεως ἀνεζήσθη, καὶ ἐξ ἀπωλείας ἐυρέθη.

narratione offenderet; sed narrandi genus, quod adhibuit, hoc non docet. Illud potius exaggeratur, quod *mirabilem* reddit historiam: quod nempe ἐν τριτηγονοῦ deciderit, quod desperatum sit de eo (ἦρθη νεκρός), quod subito ita confirmatus fuerit, ut cibum capere & colloqui posset, & magnum periculum, de cuius exitu omnes desperaverint, etiam verbis illis exprimit: maximam ex vita pueri consolationem natam esse. Nihil de humanitate, nihil de Apostoli docentis cura continet narratio; hæc autem pro vera juvenis morte argumenta, si non evincant, vere mortuum habuisse Lucam adolescentem; ex rei certe miraculo nulla sumi potest causa, cur vocem νεκρός non ita vertamus, ut significet vere mortuum. Non enim ex rebus, sed ex verbis interpretari, & si nihil doceant verba, sateri, quod non possimus interpretari, boni interpretis est.

§. 10.

Aliæ sunt Cel. Auctoris interpretationes, ubi non eas quidem verborum significationes, quæ probari non possunt, adhibuit, sed tales tamen, quæ probari quidem, sed hoc certe loco adhiberi non possunt. Sequentia sufficiant exempla.

Ex rebus certe interpretatur Cel. Auctor, si verba Luc. II, 9. καὶ ἰδὲ ἀγγελὸς κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, vertit (nach dem Sprachgebrauch p. 34. n. 1.): ein unerwarteter außerordentlicher Bote &c.

Verum quidem est, Angelos significare posse legatos quosvis, nec opus esse, ut ubique angelos strictè sic dictos intelligas. (p. 44.) „Sed nunc non erat his locus.“ Ita enim depingit Lucas angelum istum, ut Judæi divinos istos legatos, quos hominum curam habere credebant, depingunt. Δόξα κυρίου περιλαμπει & sequitur illum εὐχαῖα ἔρανος, revertuntur demum angeli in coelum. Non de eo loquimur, an vera narraverit Lucas, fabulam narraverit interea, sed eam certe, quam auctor fingit, non interpretatus est fabulam, non narravit. Non enim linguæ judaicæ usus est, pastores, laternam ferentes, vocare יוֹרֵר יְהוָה, neque laternæ fulgorem vocant, יוֹרֵר יְהוָה, neque

neque fugientes pastores hebraice dici possunt angeli in cœlum reduces. Cel. Auctor vero ex linguæ usu desumptam interpretationem promiserat. Eodem modo concedimus p. 54. *πνευμα Θεου* sæpius significare vim divinam; id etiam, quod divina virtute effectum est. Tonitrua etiam Dei voces appellari. Sed nullo in loco, de *tonitru simplici dicitur*, locutum esse aliquid, ¹⁴⁾ quod intellectum fuerit. Observatio igitur illa hoc loco nihil docere potest. Qui tandem etiam sine absurditate fieri potuit, ut Johanni prædiceretur, eum, in cujus baptismo tonuisset, & in quem sine damno fulmen decidisset, verum esse Messiam. Nihil signi video, nihil, quod non cuivis homini contingere potuit, & contigit certe quibusdam. Sequitur inde, Matthæum, Marcum, Lucam & Iohannem, qui alludit, nisi quidem infantes fabulam misere coherentem, ita narrare voluerunt, ut nemo eam intelligere posset, *credi voluisse*, quod id factum sit, quod non nisi præter naturam evenire potuit.

§. II.

Mirum sane videri non potest, auctorem, qui, quid sit interpretari non satis clare doceat, ad primam etiam illam quæstionem: *quid Christus & Apostoli de se & miraculis suis cogitaverint*, haud satis perfecte respondisse. Etenim qui, quod ipse absurdum atque ineptum putat, omnino scribi potuisse negat, eam ipsam ob causam cogitabit, hominem, quem (nescio cur?) sapientem esse judicat, nihil proferre potuisse, quod miraculis veri nominis fidem aliquam conciliare posset; quoniam ipse absurdum putat, hominem divinitus edoceri (p. 328.) absurdum miracula fieri, (p. e. g. 2. fs.) absurdum ex *miraculis* divinitatem i. e. veritatem doctrinæ alicujus docere. (p. 4. 7. f.) Cavendum igitur eidem ne Christum tale quid dixisse concedat. Propterea omnia colligit Cel. Auctor, quibus doceat, Jesum, quamvis bene sciverit, naturæ quotidiana consuetudine facta esse miracula sua,

14) Apocalypseos loca huc pertinentia voces tonitru similes innunt,

sua, occultasse tamen illud, ad plebem alliciendam, quæ doctorem, qui miracula non ediderit, audire fidemque ei habere no-
 huisset. (cf. p. 34. §. 10. coll. p. 291. fs. n. 1. p. 314. 315.) Ne-
 scio certe, qui fieri potuerit, ut a Christo, quem saltim pro ho-
 mine sapientissimo & optimo, ne dicam pro sanctissimo habet,
 (cfr. Lib. c. p. 34. §. 10. coll. lib. Religion für Menschen. &c. von
 J. F. Eck. Berlin 1797. p. 17. §. 3. inprim. p. 22.) Auctor do-
 lum illum patratum esse sibi persuaderet, ¹⁵⁾ quo summam ar-
 gumentorum, ob quæ credendum sit ipsi, in eo ponere se do-
 ceat, quod ipse pro falso habuit, scil. in miraculorum suorum
 auctoritate. Aut, num quæso! vel parum verisimile est, sperare
 potuisse hominem, qui certe, si doctrinam christianam invenit at-
 que introduxit, fatuus esse non potuit, eas, quibus ipse in pa-
 trandis miraculis usus sit, artes, non detectum iri, & miracula
 pro sinceris haberi posse, non solum a popularibus & coævis
 suis, verum etiam a posteritate, & tanti facere hæc miracula,
 quanti fecit (cfr. Religion für Menschen p. 17. 19. §. 3.). An
 verisimile erat, non modo neminem Apostolorum & septuaginta
 illorum discipulorum (Luc. IX, 1. Matth. X, 1. Marc. VII, 7. 12.
 13. Luc. X, 1. coll. 13. 17.) quos, quoniam & ipsi miracula ede-
 re didicerunt, artes quoque illas didicisse oportet, & in quibus
 certe Judas erat, (Matth. X, 4.) quem bene novit Christus (Joh.
 VI, 70. XIII, 18. 19. 26.) horum, inquam, neminem proditu-
 rum esse dolos istos, quibus uteretur? Aut qui sperare potuit, fo-
 re, ut se mortuo discipuli artibus his usi magnum sibi populum
 colligerent, (cfr. e. 9. Marc. XVI, 15-18.) atque etiam hosti-
 bus suis tum coævis tum posteris ita essent imposituri, ut do-
 ctrinam suam nunquam perituram esse certum haberet. (cf. e. g.
 Matth. XVI, 17. 18.) Quidquid igitur sit, quod Christus mira-
 culis suis effecit; id certe clarum est, Christum ipsum miracula
 sua pro veris habuisse, nisi quidem, contra omnem veri sen-
 sum, immensæ eum fatuitatis insimulare velimus. Atque id ita
 etiam

¹⁵⁾ cf. Götting. Bibl. der neuesten und Stäudlin. 2 B. 1796. 1 St.
 Theol. Literat. herausg. v. Schleus- p. 204.)

etiam clarum esse videtur, ut ipse Auctor etiam concedat, Christum ipsum sæpius certe non præparasse artibus miracula sua, sed, cum dignitatem suam per longum tempus ignorasset (cfr. p. 51. §. 14. fs. des Versuchs.), tandem, mirifico illo providentiæ divinæ beneficio, fulminis ictu non læsum (cfr. p. 54. l. c.) tantam de dignitate sua opinionem, tantam in Deum fiduciam accepisse, ut artes illas, quibus actiones quotidiana consuetudine vulgatas pro miraculis obtruserit hominibus, inciperet, atque etiam eo usque audaciæ procederet, ut Deum, vel in maximis periculis, sic præparasse omnia, ut dolus nunquam posset aperi, sibi persuaderet. (cfr. e. g. p. 257.) Non pertinet huc, judicare, an recte id Deum facturum esse, expectaverit, nimirum illum, mendacio rem, vel optimam, esse adjuturum; id solum queritur: an Christus, si ea, quæ scripta de eo legimus, consideres, id cogitare potuerit? quod nos certe negare audemus. Primum enim studium veritatis in eo tantum erat, ut Matth. V, 37. discipulos doceret, ita esse agendum, ita loquendum, ut, si quid simpliciter affirmarent vel negarent, nulla de rei veritate dubitatio oriri possit; ita, ut nulla ad sacrosanctum quid provocatione opus sit. Quodsi vero Jesus in re maximi momenti, scil. in questione illa: an Deum pro miraculorum suorum auctore haberet, — non solum ipse mentitus esset, verum etiam discipulos (qui & ipsi miracula perfecere) mendacium hoc repetere docuisset; quis componere hæc audeat? qui tandem fieri potuit, ut præceptor veracitatis tam severus, Numen sapientissimum idemque potentissimum, cui certe, vera miracula patrare, non majus negotium fuisse potuit, quam naturam ab illo statim rerum omnium initio ita instituere, ut falsa miracula pro veris haberentur; qui fieri potuit, ut Jesus eum, quem Joh. VIII, 44. fs. veracissimum vocat, sibi persuaderet, dolo malo rem per se bonam esse adjuturum?

Sed fortasse Jesus licere putavit mala facere ut bonum eveniret? (Rom. III, 8. ποιῶμεν τὰ κακά ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ ὡς τὸ κρῖμα ἐνδικόν ἐστὶ) At vero veracitatem certe Christus ita coluit, ut nullæ adversariorum minæ, nec mors ipsa potuerit eum

ad mendacium compellere. Etenim poterat Jesus, favente romano prætore Pilato, si pontificibus, pharisæis aut saducæis se adjunxisset, & magnam, quæ ipsum sequebatur populi catervam ad evehendam eorum potentiam & dignitatem adhibuisset, ac spem populi de ea quam expectabat βασιλευσ των εβρων, fovisset, supplicium evitare, atque ita doctrinam suam adtemperare judaicis expectationibus, ut non opus fuisset cruciatibus illis, quibus ipse & Apostoli ejus afficiebantur, si mendacio rei suæ consulere voluisset. Non enim, quia novam inter Judæos sectam colligere studeret; sed, quod nihil, spei Judæorum de Messia suo conceptæ consentaneum suscepisset, & quod superiorem se esse omnibus, & omnium etiam judicem falli nescium contenderet (Joh. VIII, 50-59. 16) (cfr. Joh. X. in prim. v. 24-30. cf. STORR über den Zweck der evang. Gesch. und Briefe Joh. p. 438.) & quod talis homo miraculis sibi viam parasset ad populi animos, qui ita remotus erat ab omni studio populum judaicum evehendi, ut, si doctrina ejus omnes Judæos pervaderet, nemo esset qui Romanis, spes illas & populum ipsum penitus deprimere cupientibus se objicere auderet, ita ut nemine obstante intereat populi politica quæ dudum ægrotabat dignitas; hoc, inquam erat, quod bilem movebat fastumque eorum offenderet (cfr. Joh. XI, 47-50. 17). Quodsi igitur Jesus bene sciens, hoc sibi fatale futurum, si dictum illud de summa sua dignitate, quæ non esset τὸ κορυμνὸν τῆς γῆς, non revocaret, supplicium hominis blasphemi subire, & blasphemus *videri*, quam mendax *esse* malebat 18) quum tandem veracitatem magis quam vitam coleret; conceden-

16) cfr. Summe Rever. D. PRÆSID. Diss. in Libb. N. T. historico. aliq. loca. P. III. p. 50. fs. &: Ueber den Zweck der evang. Gesch. und Briefe Johannis p. 425. §. 85. Matth. XXVI, 63-65. incl. coll. Luc. XXII, 70. 71. Marc. XIV, 61.

17) Ita nobis intelligendus esse videtur hic locus, quoniam non vide-

mus, cur pontifex in confesso hominum qui timendi certe non erant viro potenti, vera animi sensa, (certe enim non pro rebelle habebat Jesum) occultaret. Versio non obstat, manet enim eadem, ut cumque rem intellexeris.

18) cfr. Joh. VIII, 57. fs. coll. Lib. cit. a, h. l.

dendum sane, ut opinor, non spem quandam de futura aliqua utilitate, quam ne prævidere quidem sine miraculo potuit, eum impulisse, ut divina miracula mentiretur. 19)

§. 12.

Ita etiam cum sapientia illa doctoris Christi, quam in libro illo: Religion für Menschen &c. sæpissime laudat Cel. Autor, non video, quomodo conciliari possit, quod perhibet, Christum quidem ipsum nihil credidisse argumenti (cf. §. 2.) ad probandam religionis a se præpositæ divinitatem miraculis inesse; sed usum esse hoc argumento propter popularium atque ætatis suæ ingenia; tempore nostro hujus erroris correctionem futuram expectasse ac sperasse, nostri ævi homines inventuros esse: nihil probare miracula, tum vero argumentis ex sola ratione petitis immobilem fore doctrinam suam (cf. §. 2. p. 3.)

Primum quidem hominis mendacis & temerarii est, non sapientis, argumenta falsa pro veris admittere, confirmare etiam illa & pro argumentis magni momenti venditare, cum videas ea falsa esse, & prævidere possis crescente hominum intelligentia vim argumentorum evanescere debere. At vero concedit Cel. Auctor tantam vim argumento ex miraculis desumpto Jesum tribuisse. (e. g. p. 292 ss.) Multo autem magis temerarium esset & sapiente indignum, doctrinam, quæ multa continet, quæ ex ratione probari non possunt (quorum exempla exhibet libellus Religion für Menschen cfr. p. 17. §. 3.) quæ aut plane non, aut non nisi re in facto posita probari possunt, confirmare velle nugis admirationem populi ad tempus arripientibus. Id vero esset, velle, ut tum, cum melior ratio falsitatem horum argumentorum perspexerit, plane nulla adsint argumenta, atque ut ea saltim doctrinæ pars tandem evanescat, quæ aut his, aut plane nullis nititur argumentis. Quod autem Jesus in præcipuis religionis a se promulgatæ capitibus etiam ea posuerit, quæ ex sola ratione colligi non

19) Mortem Christi salutarem fore rei Christianæ nemo prævidere poterat, qui non resurrectionem &c. prævidit, cadentibus tempore mortis ejus omnibus.

non possunt, exemplo satis luculento evicit S. R. DN. PRÆSES in tractatione illa, quæ legitur in libro edito a S. V. D. FLATT: Magazin für christl. Dogmatik und Moral 1. St. p. 119. Restat igitur, Christum ipsum miracula habuisse pro factis præter naturam a numine sibi propterea concessis, ut eam ipsam ob causam, quod præter naturam, consilio divino, evenisse ea pateret, doctrinæ suæ fides haberetur.

§. 13.

At fortasse narrationes illæ ita sunt comparatæ, ut nihil in iis miraculi insit, si modo linguas, quibus scriptæ sunt, bene intelligas, populique ingenium (cf. §. 3.) Ita Cel. Autor; videamus, quomodo cedat opus. Quæritur primum, an in eo, quod scriptum legimus, qualecunque sit, contineantur causæ, cur credamus: narrare voluisse scriptores facta, quæ humanas & omnino naturæ vires superent; tum vero, quæ fides habenda sit narrationibus eorum. Facile cernitur, nimis longam esse & limites tractationis hujus excedere *συμπρω* omnium auctoris interpretationum; unum sufficiat exemplum, narratio illa de sanatione ægroti illius, quem Johannes 9, 1. fs. cœcum natum fuisse affirmat. Hoc exemplum eo luculentius docebit, non solum, quomodo torqueat verba textus, ut rei miraculum ejiciat, sed etiam, quam fidem scriptoribus novi testamenti tribuat (cf. p. 321. 331. cum quibus sane conciliare non possumus ea, quæ alias ex. gr. p. 320. n. 2. de dignitate horum scriptorum leguntur.) Jam initio libelli ait Cel. Autor (præf. p. 4.) velle se ita interpretando novam fidei historicæ librorum sacrorum lucem adspargere, (præf. p. 1.) laudat etiam p. 320. curam, memoriam, ingeniumque scriptorum acri virtute vera a falsis discernentium. Quomodo vero intelligi id velit, p. 319. inprimis vero p. 321. declarat. Nempe fides illa historica non ea est, qua nullam partem narrationis pro falsâ habere, nullam vitio scribentis, aut consilio perperam narrari aut omitti credimus, atque ideo credimus, quod hi præsertim scriptores animi integritate pariter ac mentis sanitate conspicui rem narrarunt; imo vero, talis est illa fides historica, quæ eodem

eodem jure vilibus istis mediæ ævi annalibus, aut fabuloso cuidam poetæ tribui posset. Dantur omnino gradus fidei historicæ, quorum summus is mihi esse videtur, si causa adfuerit, cur auctorem omnia, etiam illa, quæ primo ad spectum minimi videntur esse momenti, quæ adspici, audiri, legi possunt, recte animadvertisse, audisse, legisse credamus. Nihil attinet, an de iis, quæ recte animadvertit, recte judicaverit; quia non auctoris de factis judicia, sed facta cognoscere volumus. Ita etiam, ut exemplo illo Joh. IX, r. f. utamur, nihil ad fidem historicam Johannis minuendam facit, si falso crediderit, cæcum istum à natalibus cæcum fuisse, neque etiam id, si pro miraculo habuerit sanationem, quam non nisi medicina vulgari adhibita perfecit Christus; id enim quærimus, an ea, quæ a parentibus cæci, quæ ab ipso homine, quæ a pharisæis dicta narrat, recte audiverit, an ea, quæ Jesus cum homine fecit, recte observaverit, & ad veræ historicæ fidem nobiscum communicare voluerit. At vero, si verum est, quod cel. Auctor p. 204. fs. affirmat: non a natalibus cæcum fuisse hominem, multum sane ad fidem historicam Johanni habendam deesse, immo vero illum hominem vanum nobis appariturum suspicor. Cum enim omnes adeo vel minimæ partes narrationis arguant, innatam homini fuisse cæcitatem, & a Jesu eum sanatum luto & aqua (quibus alias, qui cæci sunt, nati fanari non solent;) aut mentitus est Johannes, aut veri nominis miraculum est, quod narratur, aut Christus omnibus imposuit. Narrat enim Apostolus: Jesum ipsum id, quod fecit, pro miraculo haberi voluisse. 20) Id certe extra omnem dubitationem est

20) Concedere possemus b. Moro v. 3. verti posse verba *ἔργα τῆς Θεοῦ*: officium quo fungi debebat Messias. (cfr. b. Mori dissert. de testimonio Dei patris de filio suo, diss. Theol. Vol. II. p. 271. fs.) concedere etiam Max. Ven. D. Paulus (cf. neues theol. Journal St. 4. 1797. p. 378.) significare posse verba: modum, secundum

quem Deus agere soleat. Sed cum ea etiam significatio vocis probari possit, qua de miraculis usurpatur, (cf. S. V. D. FLATT Magazin 1. St. p. 99. S. R. D. PRÆSIDIS doctrinæ christianæ pars theor. p. 35. not. 2.) ex contextu hauriendum est, quæ significatio sit adhibenda. Qui cum doceat, Jesum hanc sanationem pro mi-

est positum, discipulos Christi hominem pro cæco nato habuisse; siquidem quæ textus narrat vera sint. Quærent enim v. 2. cur homo iste cæcus natus sit (τυφλος ἐγεννησθαι coll. v. 1. τυφλος ἐκ γενεῆς cf. §. 8.) Si vero crediderunt illud discipuli, & propterea sanationem pro miraculo habere cogebantur; ineptum certe erat, si noluerit Christus, ut eo in errore versarentur, non voluerit corrigere errorem illum: voluit igitur, ut homo pro cæco nato haberetur, voluit etiam, ut sanatio pro miraculo haberetur; non enim una die luto & aqua sanari solent cæci nati. Ipsi autem discipuli, Johannes etiam qui hoc scripsit, oculis observare poterant, an res ita se haberet; aderant parentes, qui a pharisæis impugnati facile sane se expedire poterant, si, quod verum esset, faterentur, non cæcum fuisse, vel certe non cæcum natum fuisse filium, neque etiam ideo miraculum edidisse Jesum. Hæc autem si vera sunt, aut servata Christi fide, auctoris fictio, aut servata hac fictione, Christi fides cadit; si falsa sunt, de Johannis certe historica fide actum est.

Narrat porro Apostolus: ipsos adeo Phariseos ²¹⁾ hostes Christi, (v. 28) etiam tum, quum cognovissent, quomodo (v. 15) cæcus visum recuperaverit, rem pro σημεῖον habuisse, ²²⁾ quod certe non potuissent, si, aut Siloachi aquæ, aut lutum illud saliva mixtum nota innatæ cæcitatatis remedia fuissent. At fortasse Jesus medicinam hanc invenit? sed nulli, ex isto tempore medici eam aut luti, aut salivæ aut aquarum frigidarum ²³⁾ (p. 205) vim

miraculo haberi voluisse, quid obstat? quo minus eum etiam v. 3. id dixisse concedamus. Præsertim, quoniam doctrina Messiae imbui cæcus, & præcepti de sabbato servando severitas aliis omnino modis, sine miraculo ex occasione hujus hominis tolli, sed *eminens* quoddam & *divinum* miraculum (εργον τῆς Θεοῦ) infanabili morbo tam brevi tempore curando potissimum exhiberi poterat.

21) Eadem fere & multa alia contra Woolstonum animadvertit Leland lib. c. P. I. p. 176. & Lillenthal in lib. die gute Sache der göttl. Offenbarung &c. X. Th. Königsberg 1762. p. 804, fs. inprimis 809. fs.

22) v. 6. Idem etiam (cfr. Neues Theol. Journal I. c. p. 379.) tumultuarius ille quæstionis indicat finis cf. v. 34.

23) cfr. Eks Versuch p. 204, & lib. Me.

vim invenere, qua cœci *nati* sanari possent tam brevi tempore. Illud certe ex Johannis narratione non poterit removeri, Phari-
 fæos *id* concessisse, quod τυφλος εκ γενετης fuerit. Cur enim alias
 factum illud tanquam σημειον viri docti potuissent admirari?
 cfr. cap. X, 21.

Plane cœcum fuisse hominem, etiam illud verisimile reddit,
 quod sanatus ex lotione, v. 36. Jesum non agnovit, quod fieri
 certe non facile potuit, si jam antea viderat Jesum. Si autem
 omnia hæc, quamvis Johannes ea narraverit, falsa sint; quæ est
 illa, quæ restet Johanni, fides historica? Hominem denique ipsum
 fatentem inducit, se cœcum natum fuisse v. 32. cœcos enim aut
 oculis captos etiam ante Christum multos a medicis sanatos
 fuisse, haud dubitare possumus. Sed nativam cœcitatem infa-
 nabilem esse, hoc in vulgus notum erat. Quod cum ille de se-
 met ipse fateatur, aut præter naturam aliquid evenit, aut omnis
 hæc narratio Woolstoniana est allegoria.

§. 14.

Duxæ restant quæstiones, scilicet: quæ causa fuerit auctori
 tantum de fide scriptorum historica detrahendi? & an, ad de-
 fendendam illam, aliquid contra ea argumenta afferri possit,
 quibus cel. auctor ad destruendam eam utitur, aut certe uti vi-
 detur? Causæ dubitationis eædem sunt, quæ dudum Angli isti
 Libb. N. T. impugnatores attulere, aliique, quos Lilienthal l. c.
 refutavit, qui liber describendus nobis esset, si cel. auctoris ar-
 gumenta percurrere vellemus. Aliqua sufficiant exempla.

Quæ de natura immutabili (e. g. p. 13.) disputat cel. auctor,
 dicens, propterea veri similem non videri posse quamcunque mi-
 ra-

Medicinisch hermenevtische Unter-
 suchung der in der Bibel vorkom-
 menden Krankengeschichten p. 446.
 ubi Christus aut colluisse cum Phari-

sæis (hostibus sc. suis!) aut faten-
 dum esse dicitur: veri nominis mi-
 raculum a Jesu esse patratum,

raculi narrationem, (p. 1. 2. 30. 31.) ea e. g. jam Spinoza in tractatu Theologico-politico C. VI. (qui naturæ leges ex systemate cum immutabili Dei voluntate confundit,) & Edelmann Confessione sua, attulerunt, nec est, cur Lilienthalii refutatione (e. g. l. c. p. 1004.) non refelli putemus etiam ea, quæ cel. auctor proposuit, exceptis iis, quæ contra pantheismum Spinozæ differuntur. 24) Ita etiam ea, quæ p. 321. de cupiditate scriptorum, qui multa non observaverint, quæ dolum aperire potuissent, disputantur, lib. cit. b. Lilienthalii p. 1036. §. 41. multis refelluntur.

Restant quæstiones illæ: Quid argumenti cel. Auctor sumta hac sua interpretatione miraculis pro veritate religionis christianæ inesse credat? 25) An argumentum illud, quod inesse sibi persuasit, admitti possit? 26) quas vero, spatii angustia ad finem compulsi indicasse satis habentes alii temporis solvendas reservamus.

24) Quibus modestior recentioris philosophiæ de eo, quod fieri oportet, cogitandi modus addi potest, qua saltem ex aliqua parte ad defendendam nostram de miraculis doctrinam uti possumus.

25) Id docet Cel. Auctor in Tra-

ctatione operi subjuncta p. 291. usq. ad finem.

26) De hac quæstione fusim disputatur in annalibus philosophicis ed. a Cei, Jac. Halensi Philosopho 2r Jahrg. 1796. 2 St. p. 247. & Gött. Bibl. 2 B. 1 St. p. 104. fs.

Errata.

p. 5. not. 3. lege, deleto commate videri posset confundi,

p. 7. lin. 21. l. ficti — fabulosi.

p. 8. lin. 11. dele quæ secundum.

p. 20. lin. 21. movebat l. moveret.

p. 21. lin. 8. lege propositæ.

cætera facile corriget benevolus Lector.

CLARISSIMO ATQUE DOCTISSIMO
DISSERTATIONIS HUIUS AUCTORI
PRÆSES.

Qui dissident nobiscum de miraculis Jesu & apostolorum, vias, de quo ipsius TUÆ dissertationis principium admonet, tam varias persequuntur, ut libelli academici angustiae iis omnibus examinandis nullo modo sufficiant. Omnes vero tandem, sive scientes sive inviti, ad divinam Jesu & apostolorum auctoritatem fidemque elevandam conspirant. Quamquam enim philosophus, cum quo §. 6. & seqq. TIBI res est, diserte profitetur (Sect. III), divinae Jesu & apostolorum missioni & auctoritati nihil se derogare; quamquam Spinoza, qui narrationes de miraculis pariter suppressisse fingit (Tract. theol. c. VI. p. 76. fs) naturales causas, unde isti eventus explicari possent, aliisque id genus philosophis, de quibus F. Socinus (de S. script. auctoritate c. 11. p. 54) mentionem fecit, modestior est, quum resurrectionem Christi, a Spinoza allegorice intellectam (Ep. XXIII. XXV. Opp. posth. p. 453. f. 458), e miraculis prorsum excimere non audet (p. 156): eam tamen Jesu & apostolis agendi, hisque (Joanni certe ac Matthaeo) narrandi quoque rationem tribuit, quae, si fidem apud lectores inveniat, quidquid contra dicat Auctor, de Jesu & apostolis non potest non detrudere eorumque integritatem ac fidem in suspensionem adducere. Accedit, quod ipsum illud dogma de miraculis exterminandis sua natura etiam parit fastidium miraculi revelationis, nullique igitur, cujus veritatem assequi per se ipsa & docere nequeat ratio, Jesu & legatorum ejus affirmationi in animo philosophi dogmatici, qui constare sibi velit, locum relinquit (v. cel. ECKIUM p. 4—9. 328 fs). Verum ii quoque ipsi, quos malle dicis (§. 5) ενεχεν in hac causa, cum omni sua modestia derogant de Christi & apostolorum auctoritate divina. Licet enim per suae philosophiae rationem decernere nequeant, fieri omnino haud posse, ut Deus extraordinario modo certas doctrinas patefecerit aut confirmaverit; eam tamen ipsam ob causam, ut jure suo ενεχεν videantur, ab argumentis, quibus divinam Jesu & apostolorum auctoritatem docemus, se defendunt, modo ea, quibus nitamur, miracula perhibentes philologica tantum esse, interpretatione, qualem cel. ECKI

her-

hermeneutica patitur, facile eludenda, modo narrationum N. T. fidem criticam vel historicam certe in dubium revocantes, tum, eventa narrata, si quorum initia causaeque ex cognita rerum natura duci forte nequeant, argumenta ad probandum firma esse, negantes. Imo, si qui etiam ea sint modesta, ut de ipsa ratione, quae ex perceptis miraculis ad agnoscendam, quae percipi ab aliis non poterat, doctrinarum Jesu & legatorum ejus originem divinam adducere conatur, re vera *επιχειρηματικῶς*, vix tamen beatiores sunt prioribus istis. Cum ipsorum quoque mens certe non moveatur testimoniis Dei & miraculis, (liceat enim MELANCHTHONIS verba usurpare in Praef. LL. praecip. theol.), nihil eorum amplecti possunt fiducia, in quibus causa certitudinis est revelatio Dei, qui est verax, sed, quia res sunt extra judicium humanae mentis positae, nulla eorum est assensio. Jam facile quidem intelligo, unde fieri possit, ut, qui, dum otiosi ac valentes sunt, momenta rerum, quas tractant, perpendere non solent, nullo negotio careant firmamentis adjumentisque, quae religioni hominis afferre queat auctoritas divinorum legatorum eaque nitens uberior notitia rerum divinarum. Sicubi autem res adversae vel mortis discrimen gravitatis doctrinae de altera vita sensum acuerunt, simulque orta philosophicarum rationum dubitatio tardior fecit animum ad pronuntiandum de rebus tanti momenti; philosophica illa *επιχειρηματικῶς* dulciorem profecto & longe optatiorum fore confido certam, dummodo integrum nunc sit eam consequi, de sententiis a Deo traditis persuasivam. Quare, ut Philippi verbis rursus utar, illam dubitationem philosophicam seu *επιχειρηματικῶς* nequaquam admittamus ad doctrinam, ecclesiae a Deo traditam. Haeret alioqui in mentibus in hac naturae humanae corruptione ingens confusio dubitationum de Deo, quibus repugnandum est & opponendae sunt sententiae a Deo traditae. Non atenda est hic aut laudanda dubitatio, sed sit fides certa assensio, *ἀσχυρες*, i. e. certitudo, qua mens, convulsa divinis testimoniis, firmissime amplectitur vocem divinam de rebus non apparentibus, ut loquitur epistola ad Hebraeos. "Age, hanc *ἐπιχειρηματικῶς* assiduo christianae doctrinae studio & obsequio firmemus, dum exitus tandem nos doceat, quam recte Jesu & apostolis assensi fuerimus. Hac ipsa ratione sustinebis ac tueberis expectationem, quam Ven. PARENTI iisque, qui TE norunt, movit studium academicum, tam laudabiliter abs TE emensum. Scripsi Tib. d. LX. Sept. 1797."

Hb 663.

80

ULB Halle

3

003 007 421

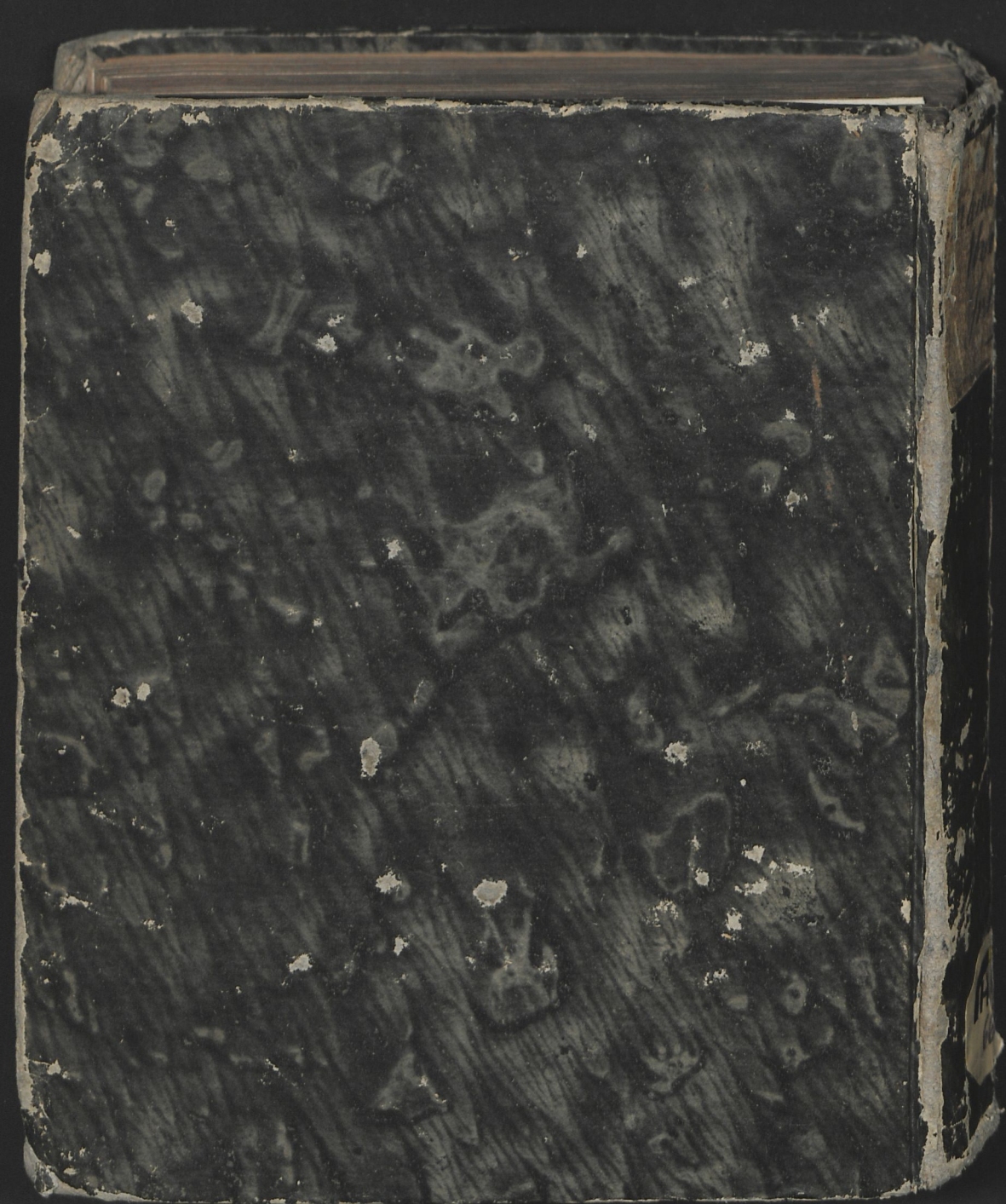

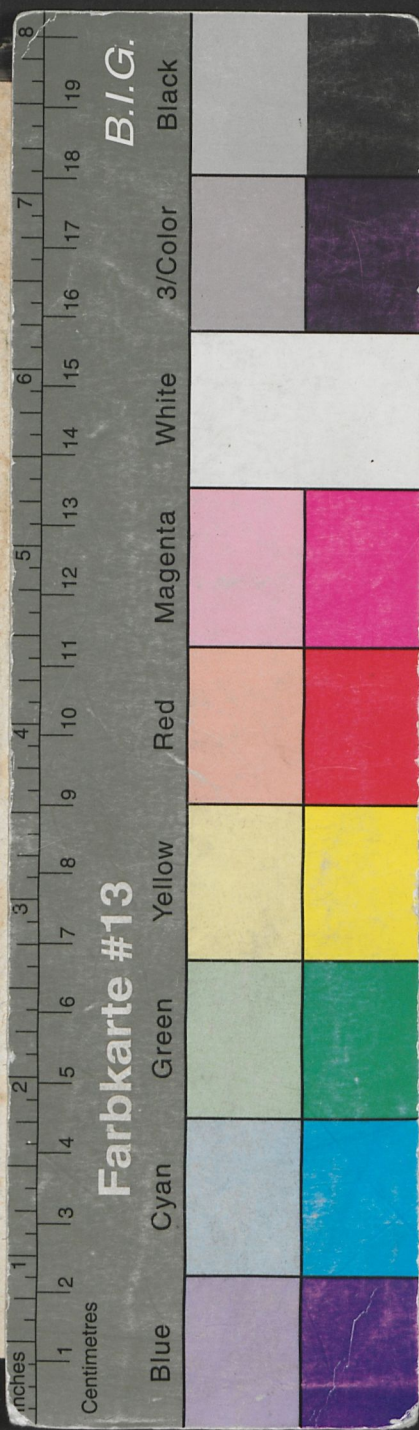
Mer 173

VD17

20

B.I.G.

Farbkarte #13

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

ULIS N. T.
EMATA

SIDE
ATQUE DOCTISSIMO
INO

ISTIANO STORR

PUBL. ORD. STIP. THEOL.
PENDENTE
CEPTORE PIE COLENDO

ATURUS

IPSIT
RICUS BAHNMAIER

A. M.
NFELDENSIS.

SEPT. MDCCXCVII.

FUESIANIS.

e.

